

УДК 346

Цибульов П.М., д.т.н., доцент
Інститут інтелектуальної власності
Національного університету «Одеська
юридична академія», м. Київ

РОЗПОДІЛ МАЙНОВИХ ПРАВ НА ОБ'ЄКТИ ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОЇ ВЛАСНОСТІ, ЩО СТВОРЕНІ З ВИКОРИСТАННЯМ ДЕРЖАВНИХ КОШТІВ

Цибульов П. М. Розподіл майнових прав на об'єкти інтелектуальної власності, що створені з використанням державних коштів. Показано, що українське законодавство не дає однозначної відповіді на питання, кому належать майнові права на об'єкти інтелектуальної власності, що створені із залученням державних коштів. Запропоновано внести в закони норми, за якими виключні права належатимуть розробнику, а невиключні – державі.

Цыбулев П. Н. Распределение имущественных прав на объекты интеллектуальной собственности созданных с использованием государственных средств. Показано, что украинское законодательство не дает однозначного ответа на вопрос, кому принадлежат имущественные права на объекты интеллектуальной собственности, созданные с привлечением государственных средств. Предложено внести в законы нормы, по которым исключительные права будут принадлежать разработчику, а неисключительные - государству.

Tsibulov P. The Distribution of Property Rights to Intellectual Property Created Using the Money the State. The assessment of proprietary rights of the intellectual property objects created with use of public (state) funds. It is demonstrated that the Ukrainian legislation doesn't give a clear answer to the question who owns the proprietary rights of intellectual property objects generated with public finds. The author of the article proposes to amend the legislative acts according to which the exclusive proprietary rights are owned by the developer and non-exclusive rights by the state.

Постановка проблеми. Українські закони чітко не визначають кому належать майнові права на об'єкти інтелектуальної власності, що створені з використанням державних коштів. Внаслідок цього виникають проблеми при комерціалізації цих прав. Розробник не буде зацікавлений в комерціалізації прав, що йому не належать. А держава не має дієвого механізму для їх комерціалізації. Тому, пошук оптимальної моделі розподілу майнових прав на об'єкти інтелектуальної власності, що створені з використанням державних коштів між розробником і державою, а також закріплення її нормами закону - є актуальним завданням.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Питання про те, кому належать майнові права на об'єкти інтелектуальної власності, що створені з використанням державних коштів, вже довгий час є предметом дискусій [1-7]. Так, автор роботи [2] дійшов до висновку, що «законодавством України не достатньою мірою врегульоване питання щодо розподілу майнових прав на технології, що створені за рахунок державних коштів». У роботі [6] зазначено: «Нажаль, у даний час в Україні ці проблеми (автор має на увазі перенесення розпорядження об'єктами права інтелектуальної власності з державного на інституціональний рівень управління) на законодавчому рівні ще не врегульовані». В роботі [3] зазначається, що питання врегулювання прав на об'єкти інтелектуальної власності, які створюються за державні кошти, залишається відкритим. Автор також робить висновок про те, що «аналіз правового режиму об'єктів інтелектуальної власності, що створюються за рахунок бюджетних коштів, в Україні, ЄС, інших країнах свідчить про

невідповідність у цілому законодавства України та практики його застосування законодавству як Європейського Союзу, так і США, Російської федерації».

Мета статті – обґрунтувати зміни до законів України щодо розподілу прав на об'єкти інтелектуальної власності, що створені з використанням державних коштів.

Викладення основного матеріалу. Взагалі, права на об'єкти інтелектуальної власності, що створені за рахунок державних коштів, можуть належати: творцю (фізичній особі, яка створила цей об'єкт); юридичній особі, що отримала бюджетні кошти на це; державі, яка забезпечила фінансування; суспільству в цілому. У світі існує кілька моделей, що відрізняються розподілом прав між суб'єктами права:

Модель А: виключні права стосовно створеної інтелектуальної власності належать творцю (так звані професорські привілеї, що раніше діяли у Німеччині).

Модель Б: права на інтелектуальну власність, що створена за державні кошти, належать університетам (характерно для Австрії, Данії, Німеччини, Норвегії) [6].

Модель В: виключні права на інтелектуальну власність, що створена за державні кошти, належать виконавцю (бюджетній установі), а не виключні – державі лише в тому обсязі, що необхідний для виконання завдань, що стоять перед певним державним відомством, або для виконання міжнародних зобов'язань (характерно для США) [6].

Модель Г: заснована на відчуженні на користь держави виключних прав на об'єкти інтелектуальної власності, що створені за рахунок державних коштів (була характерна для Радянського Союзу).

Модель Д: права на об'єкти інтелектуальної власності, що створені за державні кошти, належать суспільству в цілому (характерно для сучасної Словенії).

В Україні майнові права на об'єкти інтелектуальної власності, у відповідності до Цивільного кодексу [8, ст. 421], належать фізичній або юридичній особі. Держава не є суб'єктом права інтелектуальної власності на тій підставі, що право інтелектуальної власності є інститутом цивільного (приватного) права, а держава є суб'єктом публічного права. Майнові права інтелектуальної власності можуть відповідно до закону бути вкладом до статутного капіталу юридичної особи, предметом договору застави та інших зобов'язань, а також використовуватися в інших цивільних відносинах [8, ст. 424, ч. 3]. У той же час, з метою забезпечення здоров'я населення, екологічної безпеки та інших інтересів суспільства Кабінет міністрів України може дозволити використання запатентованого винаходу (корисної моделі) визначеній ним особі без згоди власника патенту [9, ст.30, ч.3]. Примусові ліцензії можуть надаватися в адміністративному та судовому порядкух.

У зазначених законом [10] випадках науковий парк та/або його партнери мають право використовувати технологію та/або об'єкт права інтелектуальної власності, створений із залученням державних коштів, для власних потреб, якщо інше не визначено центральним органом виконавчої влади, у сфері управління якого перебуває вищий навчальний заклад [10, ст.17, ч.5]. Такі випадки виникають у разі, якщо технологію та/або об'єкт права інтелектуальної власності:

віднесено до сфери національної безпеки і оборони держави;

визнано такими, що мають використовуватися в публічних інтересах;

доведено до промислового використання та реалізації промислової продукції виключно за рахунок державних коштів [10, ст.17, ч.4].

Базові закони, що регулюють правовідносини у сфері інноваційної діяльності [11-14], також не дають чіткої відповіді на питання кому належать права на інтелектуальну власність, що створена із залученням державних коштів.

Посилаючись на Закон України «Про закупівлю товарів, робіт і послуг за державні кошти» [17] дехто вважає, що всі результати робіт, що створені за державні кошти, повинні належати державі. Але у цьому законі немає вказівок на те, що права на інтелектуальну власність, що отримана за рахунок державних коштів, належать державі. Згідно цього закону замовник-розпорядник державних коштів здійснює закупівлю послуг

(наукових досліджень), а не об'єктів права інтелектуальної власності, наприклад винаходів, що можуть виникнути, а можуть і не виникнути в результаті виконання наукових досліджень [8, ст.892].

Таким чином, можна стверджувати, що законодавство України однозначно не відповідає на питання кому належать права на інтелектуальну власність, що створена із залученням державних коштів.

Бажання закріпити ці права за державою є непродуктивною спробою перенести правовідносини щодо інтелектуальної власності, які існували при плановій економіці, в умови ринкової економіки. Держава не в змозі управляти десятками тисяч об'єктів інтелектуальної власності, що створені із залученням державних коштів [15]. І тому, на наш погляд, слід закріпити виключні майнові права на інтелектуальну власність, що створена із залученням державних коштів, за розробником. А за державою залишити право їх використання тільки у такому обсязі, який необхідний для виконання завдань, що стоять перед визначеним державним відомством, а також для виконання міжнародних зобов'язань. Тим більш, що подібні норми вже існують в українському законодавстві [8-9].

На користь такого рішення свідчить історичний досвід США. Так, до 1980 року у США закон закріплював права на об'єкти інтелектуальної власності, що були створені з використанням державних коштів, за державою. І це стало однією із причин технологічного відставання США від Японії. Тому, у 1980 році був прийнятий закон Бай-Дола [16], який закріпив права на винаходи, що були створені з використанням державних коштів, за малими підприємствами та неприбутковими організаціями (університетами тощо). Уряд залишив за собою невиключну безоплатну ліцензію.

Наслідком прийняття цього закону став експоненційний всплеск інноваційної активності. Так, до 1980 р. університети отримували біля 250 патентів на рік, а трансфер технологій здійснювали тільки 24 університети. У 2005 році університети отримали вже 3000 патентів, а трансфером технологій займалися біля 200 університетів.

На нашу думку, цей досвід США слід використати, закріпивши у базових законах про інноваційну діяльність [11-14], над змінами до яких в цей час працює уряд, права на інтелектуальну власність, що створена з використанням державних коштів, за розробником при умові, що держава залишає за собою право на їх використання тільки у такому обсязі, який необхідний для виконання завдань, що стоять перед визначеним державним відомством, а також для виконання міжнародних зобов'язань.

Висновки

1. Законодавство України не дає однозначної відповіді на питання: «Кому належать права на об'єкти інтелектуальної власності, що створені із залученням державних коштів?»

2. Відсутність відповіді на це питання має негативні економічні наслідки, тому що розробник інтелектуальної власності не будучи впевненим, що майнові права на неї належать йому – не зацікавлений у їх комерціалізації. А держава не має механізму використання десятків тисяч об'єктів інтелектуальної власності, які щорічно створюються переважно за державні кошти.

3. Виходячи з позитивного досвіду США, пропонується закріпити права на інтелектуальну власність, що створена з використанням державних коштів, за розробником при умові, що держава залишає за собою право на їх використання тільки у такому обсязі, який необхідний для виконання завдань, що стоять перед визначеним державним відомством, а також для виконання міжнародних зобов'язань.

Список використаних джерел:

1. Капіца Ю.М. Проблеми розподілу прав інтелектуальної власності між міністерствами, організаціями-виконавцями та творцями під час виконання НДДКР, що

фінансуються за рахунок бюджетних коштів/Актуальні аспекти договірних відносин у сфері інтелектуальної власності: збірник матеріалів науково-практичного семінару. – К: НДІ ІВ НАПрНУ, «Лазурит-Поліграф», 2010. – С.44-59.

2. Падучак В.М. Майнові права інтелектуальної власності на технологію, що створена за рахунок коштів державного бюджету. Там же.- С.19-34.

3. Капица Ю.М. Проблемы распределения прав на создаваемые объекты интеллектуальной собственности между ученым, научной организацией и министерством, ведомством// Материалы международного семинара ВОИС, НАН Украины: «Патентная система и система охраны авторских прав для ученых и научных организаций: практические вопросы». К., 1997. – С. 32-42.

4. Андрощук Г.О. Регулювання прав на інтелектуальну власність, створену за рахунок державних коштів: зарубіжний досвід// 8-ма Міжнародна науково-практична конференція «Актуальні проблеми охорони інтелектуальної власності». Мат-ли виступів. Алушта, 6-11 вересня 2004 р., - С.57-67.

5. Андрощук Г.А. Комерціалізація результатів інтелектуальної діяльності, створених за кошти держбюджету. Ж. «Інтелектуальна власність», 2010, №10. – с.28-36.

6. Андрощук Г.А. Коммерциализация результатов исследовательской деятельности: зарубежный опыт государственной поддержки. 13-я Международная научно-практическая конференция «Актуальные проблемы интеллектуальной собственности». Ялта, 1-5 сентября 2008 – С. 47-60.

7. Економіко-правові теоретичні та практичні аспекти переходу економіки України на інноваційну модель розвитку: монографія/О.П.Орлюк, О.Б.Бутнік-Сіверський, Н.М.Мироненко та ін. – К.: ТОВ «Лазурит-Поліграф», 2010. – С.237-247.

8. Цивільний кодекс України від 16.03.2003 №435-IV.

9. Закон України «Про охорону прав на винаходи і корисні моделі» від 15.12.1993 №3687-ХІІ.

10. Закон України «Про наукові парки» від 16.06.2011 №3524-VI.

11. Закон України «Про інноваційну діяльність» від 04.07.2002 №40-IV.

12. Закон України «Про державне регулювання діяльності у сфері трансферу технологій» від 06.10.2006 №143-16.

13. Закон України «Про наукову і науково-технічну діяльність» від 13.12.91 №1978-ХІІ.

14. Закон України «Про вищу освіту» від 17.01.2002 №2984-III.

15. Державний департамент інтелектуальної власності: річний звіт 2010. К.: Офіційне видання Державного департаменту інтелектуальної власності, 2011. – 68 с.

16. The Bayh-Dole Act of 1980, PL 96-517.

17. Закон України «Про закупівлю товарів, робіт і послуг за державні кошти» від 20.03.2008 №150-VI.

Ключові слова: українське законодавство, майнові права, об'єкти інтелектуальної власності, державні кошти, норми, комерціалізація прав.

Ключевые слова : украинское законодательство, имущественные права, объекты интеллектуальной собственности, государственные средства, нормы, коммерциализация прав.

Keywords: the Ukrainian legislation, property rights, objects of intellectual property, state facilities, norms, commercialization of rights.